

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

найдієвіше впливають на безперервне і свідоме духовне вдосконалення і самовизначення дітей.

Література:

1. Кобзарь Б.С. Внеурочная воспитательная работа в школах и в группах продленного дня. – К.: Рад. школа, 1988. – 309 с.
2. Левитов Н.Д. К психологии формирования авторитета учителя // Советская педагогика. – 1946. – № 1-2. – С.76-89.
3. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
4. Сухомлинский В. О. Проблемы виховання всебічно розвиненої особистості // Історія педагогіки в Росії. – М., 1999. – С. 373.
5. Шляхи розвитку творчої особистості [електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13998/>

Потьомко В. І.*

ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

У статті показано роль пошуково-дослідної діяльності в екологічному вихованні дошкільнят.

Новою тенденцією в теорії і практиці виховання дітей дошкільного віку є включення екологічного виховання як складової в систему навчально-виховної роботи дошкільного закладу з метою всебічного розвитку дитини, оскільки формування особистості поза світом природи неможливе.

Першою ланкою в системі суспільного екологічного виховання в Україні є дошкільна освіта. Вимоги до рівня екологічного розвитку дітей визначені Базовим компонентом дошкільної освіти України [1]. Завдання екологічного виховання та освітньої роботи окреслені в Державній базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Впевнений старт» [2], а саме ознайомлення із флорою і фауною рідного краю, різноманітністю форм життя, їх ознаками, потребами та засобами пристосування до середовища, явищами й об'єктами природи, взаємозв'язками між ними та людиною, її діяльністю; формування пізнавального інтересу дитини, емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля.

Сучасна дитина живе у створеному людством навколишньому середовищі, де люди, природний і соціальний світ взаємопов'язані.

Роз'яснювати значення діяльності дітей у навколишньому середовищі, формувати в дитини певне розуміння про необхідність допомагати природі та примножувати її багатства є завданням вихователя.

Мета екологічного виховання – формування системи наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та дієвого ставлення до навколишнього середо-

* © Потьомко В. І.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

вища. Зміст роботи в цьому напрямі полягає в розкритті перед дошкільниками багатогранної цінності природи.

Сучасні діти мають змогу вільно перебувати в природному оточенні, спілкуватися із тваринами, спостерігати за природними явищами. Інформацію про них дошкільники переважно отримують з дитячих енциклопедій, малюнків, телепередач, відеофільмів, при цьому більшість батьків не завжди звертає увагу на дошкільця, рослини, які знаходяться поряд – у дворі, парку. Тому діти не повною мірою набувають достатнього досвіду природодоцільної поведінки у природі.

Ян Амос Каменський зазначав, що вчити треба так, щоб люди, настільки це можливо, набувати знань не з книжок, а з неба і з землі, з дубів і буків, тобто знали та вивчали самі об'єкти, а не лише чужі спостереження та відомості про них [3].

Екологічне виховання – один з основних напрямів в системі освіти, це спосіб впливу на почуття дітей, їхню свідомість, погляди та переконання. Тому педагог повинен стати для своїх вихованців не тільки носієм знань, а й зразком для наслідування. Він має так організувати діяльність дітей, щоб через самостійні відкриття, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з природними об'єктами вони одночасно оволоділи новими знаннями, уміннями та навичками їх самостійного набуття. Останнє тісно пов'язане з практичними перетвореннями об'єктів природи, які набувають характеру експериментування, нескладної пошуково-дослідницької діяльності. Завдяки такому пізнанню природи під керівництвом педагога забезпечується досить глибока самостійна діяльність дітей з об'єктами та явищами, відбувається різноплановий аналіз, порівняння, зіставлення.

Організуючи пошуково-дослідницьку роботу в групі старших дошкільнят, варто брати до уваги одну з найважливіших умов її ефективності: нові знання як результат «відкриттів» кожної дитини мають ґрунтуватися на знаннях, раніше нею засвоєних. Лише за цієї умови задовольняються природна допитливість дитини, її інтерес до навколишнього, а розвивальна функція навчання проявляється через принцип наступності.

Це сприяє розвитку в дошкільників уміння застосовувати раніше набуті знання про явища та об'єкти природи в іншій конкретній діяльності. Ці вміння синтезують у собі знання не тільки як доступну для засвоєння інформацію, а й оцінку навколишнього. Це є результатом діяльності: до наукового пізнання світу природи.

Старші дошкільники сприймають відомості про навколишнє середовище порівняно швидко, включають у власний життєвий досвід. Більшість висловлювань, оцінок дітей ще не є результатом їхніх роздумів, хоч до безпосередньо спостережуваних ними явищ, об'єктів світу природи у них складається певне ставлення на основі виявлених елементарних причинно-наслідкових залежностей.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Отже, здійснюючи екологічне виховання, педагог має ставити перед собою такі завдання:

- формувати елементи наукових знань про основні екологічні фактори в розвитку живої природи (світло, температуру, вологу, поживність ґрунту) та очевидні взаємозв'язки й залежності;
- створювати еколого-розвивальне середовище, ознайомлювати з поняттям «Всесвіт», «Сонячна система»;
- розвивати вміння класифікувати живу природу на основі безпосереднього сприймання та аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодії із середовищем;
- стимулювати допитливість та інтерес до пізнання природи описами її об'єктів та явищ (у народній творчості – народні прислів'я, загадки, приказки, прикмети, вірші, легенди, повір'я, пісні);
- активізувати знання і практичний досвід дітей у різних видах діяльності на природі (грі, праці, науково-дослідницькій діяльності, навчанні);
- показувати дошкільнятам живі барометри природи – пристосування рослин і тварин до змін у неживій природі;
- знайомити дітей з перлинами народної мудрості про дбайливе ставлення до природи.

Для реалізації цих завдань у Чаплинському ясла-садку №1 «Вишенька» створено відповідний розвивальний життєвий простір, сприятливий для розгортання активного буття дітей у природному середовищі у специфічних для старшого дошкільного віку видах діяльності: ігровій, навчально-пізнавальній, мовленнєво-комунікативній, продуктивній.

Важливе місце в екологічному вихованні посідають комбіновані, комплексні, домінантні, сюжетно-ігрові заняття, насичені пошуком та дослідницьким змістом. Вони різні за формою, але мають усебічне розвивальне значення й побудовані на зміні виду діяльності.

Перевагу надаємо інтегрованим заняттям, щоб систематизувати та узагальнювати знання, отримані під час тривалих спостережень. У роботі з дітьми широко використовуємо метод теорії розв'язання винахідницьких знахідок (ТРВЗ), метод «Моделювання маленьких чоловічків».

А досліди – це перетворювальні дії, що дають змогу з'ясувати не лише приховані зв'язки та властивості, але й пізнати об'єкти та явища природи в їх динамічній взаємодії.

Гурткова робота «Маленькі дослідники» дає змогу дітям ширше ознайомитись з темами «Вода», «Ґрунт», «Явища природи», «Світло», «Тепло», «Живі барометри».

Педагоги закладу з досвіду роботи побачили, що заняття «Біла водойми», «Наші відкриття», «Захід сонця», «На городі», «Подих природи», «У квітнику» вчать дошкільників милуватися яскравими пейзажами, гармонійно поєднують барви в довкіллі, пробуджують в дітей відчуття краси, сприяють їхньому

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

естетичному розвитку. На таких заняттях даємо дітям змогу ділитися своїми почуттями і лише потім акцентуємо увагу на основних знаннях. Усе це відбувається на лоні природи, з поєднанням музики, образотворчого мистецтва, трудового виховання, валеології.

Разом із батьками в груповому приміщенні облаштували стелю у вигляді неба: хмари – слоники, равлики, листочки, зайчики, яблучка; різнокольорові зірки «Велика» та «Мала ведмедиці», що сприяє екологічному розвитку дітей, мотивує їх до пізнання.

На центральній стіні «Сонце», «Земля», «Сонячна система» з планетами. Яскрава ракета з фотографіями дітей та комети. У повітрі рухаються 2 супутники. Таке оформлення групової кімнати дає змогу ознайомлювати дітей дошкільного віку з поняттям «Всесвіт», «Сонячна система», «Космонавт». Доступно розповідаємо про особливості планет та зірок, про сузір'я, комети; разом з дітьми з'ясуємо, що зірки та планети можна бачити за допомогою телескопа.

Даючи цікаві відповіді на безліч питань: Чому? Як? Звідки? Де? – знайомимо дітей з глобусом, картою України. Досліджуємо унікальні ділянки природи, рідкісні рослини, птахів, тварин.

Художнє слово, вірші, загадки, казки, легенди активізують образну уяву дітей під час різних видів роботи – бесіди, спостереження, екскурсії, розглядання альбомів «Птахи», «Червона книга», «Комахи», «Рідкісні тварини».

У дошкільному закладі створене природниче розвивальне середовище:

- куточок природи;
- сад;
- екологічна стежка;
- квітник;
- город;
- метеомайданчик;
- куточок луку, водойми.

У зоні куточка природи є гербарій рослин найближчого природного оточення, характеристики живих об'єктів куточка та рекомендацій щодо догляду за ними, колекції ґрунтів, каміння, лупа, склянки пробірки для дослідів, ваги, глобус, папір, лійки, олівці, ілюстрації із зображенням явищ природи – усе, що спонукає дітей до дослідної діяльності.

Постійними мешканцями куточка природи є акваріумні рибки, папуга, морські свинки та хом'ячки. Інших тварин утримуємо тимчасово. Це свійські (курчата, кролик) дикі тварини (жаба, дощовий черв'як, деякі види жуків). Для розвитку емоційно позитивного ставлення дошкільників до живих істот учимо правил взаємодії з ними: придумати ім'я, звертатися лагідним голосом, вітатися. Дошкільнята дотримуються за ними, спостерігають. Такий досвід допомагає взаємодіяти з твариною чи з рослиною як із «суб'єктом», а не з «об'єктом».

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Метеомайданчик є важливою складовою екологічно розвивального середовища. Він дає змогу ознайомлювати дітей з основними стандартними метеорологічними приладами, із технікою спостережень та методикою оброблення результатів. На метеомайданчику створені умови для проведення спостережень за погодою, сезонними явищами природи, а також для вивчення мікроклімату на території дошкільного закладу. Установили метеоприлади: сонячний годинник, флюгер, термометр; маємо барометр, дощомір. Спостереження на метеомайданчику проводяться щодня. Діти старшого дошкільного віку спостерігають за температурою повітря. Кількість опадів заміряють за допомогою дощоміра. Восени і взимку визначають ступінь снігового покриву і його характер. Навесні і восени щодня визначають температуру на поверхні ґрунту. Фіксуємо інформацію в щоденнику спостережень.

Облаштували штучну водойму, демешкають 5 черепак, жаби та карасі. Водойма дає змогу формувати в дітей навички дослідницької діяльності, уміння побачити незвичайне у звичайному, викликає емоційний відгук на істоти найближчого оточення та явища природи.

Підсумовуючи вищевказане, варто зазначити, що систематична робота з екологічного виховання дошкільників сприяє розвитку дослідницьких умінь, здатності до аналізу та узагальнення. У дітей формуються елементарні уявлення про явища природи, вони здатні визначати, прогнозувати погоду. Разом із цим, у старших дошкільників виникає розуміння таких загальнолюдських цінностей у взаєминах людини і природи, як краса, добро, здоров'я; розвиваються практичні вміння з догляду за живими істотами, що сприяє усвідомленню себе відповідальним і взаємозалежним суб'єктом природного дозвілля й соціального середовища, визнанню самоцінності природи.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А.М.Богущ. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Державна базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Впевнений старт». — Київ, 2010.
3. Коменский Я.А. Великая дидактика // Педагогическое наследие: Я.А.Коменский, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, Ч.Г.Песталоцци. — М., 1988. — С.105.

Романько Т. І.*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті автор аналізує результати констатуючого експерименту, розкриває перспективні напрями вивчення проблеми дослідження.

* **© Романько Т. І.**